

السلامة للجميع

تأثیر خصوصی سازی بر امنیت شغلی کارگران در ایران

مؤلف:

علی حسینی استکی

عنوان:

تأثیر خصوصی سازی بر امنیت شغلی کارگران در ایران

مؤلف: علی حسینی استکی

ناشر: سنجش و دانش

نوبت چاپ: اول-۱۳۹۹

تیراژ: ۵۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۰۵-۱۴۴۰-۴

نشانی: میدان انقلاب، خیابان انقلاب، خیابان دانشگاه، پلاک ۱۲۶.

تلفن: ۰۲۱۶۱۲۶

«کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر محفوظ می باشد»»

سنجش و دانش

www.sanjesh.ir

sanjeshodanesh@iran.ir

قیمت: ۳۵۰۰۰۰ ریال

ISBN 978-622-95-1440-4



www.ketab

۱	مقدمه
۷	فصل اول
۷	تبیین ماهیت خصوصی سازی و وضعیت آن در ایران و جهان
۸	مبحث اول: خصوصیسازی و پیشینه آن در ایران و جهان
۸	گفتار اول: مروری بر مفهوم خصوصیسازی و جایگاه آن در جوامع
۱۷	گفتار دوم: بررسی پیشینه خصوصیسازی
۱۸	بند اول: تاریخچه خصوصی سازی در جهان
۲۳	بند دوم: تاریخچه خصوصی سازی در ایران
۲۷	مبحث دوم: وضعیت خصوصی سازی و تأثیر آن بر روند پذیرش ایران در سازمان تجارت جهانی
۲۸	گفتار اول: بررسی روند خصوصی سازی و تأثیر آن بر پذیرش ایران و جهان
۲۸	بند اول: مروری بر روند خصوصی سازی و تأثیر آن بر پذیرش ایران
۳۴	بند دوم: بررسی روند خصوصی سازی در کشورهای ایران
۴۸	گفتار دوم: خصوصی سازی و تأثیر آن بر روند پذیرش ایران در سازمان تجارت جهانی
۴۸	بند اول: مروری بر سازمان تجارت جهانی و عملکرد آن
۵۲	بند دوم: خصوصی سازی و تأثیر آن بر روند پذیرش ایران در سازمان تجارت جهانی
۵۷	بند سوم: مروری بر موانع و مشکلات اجرای خط مشی خصوصی سازی
۶۶	فصل دوم
۶۶	ماهیت امنیت شغلی و وضعیت آن در ایران و جهان
۶۷	مبحث اول: امنیت شغلی و مفاهیم مرتبط با آن
۶۷	گفتار اول: مروری بر مفهوم امنیت شغلی و نظریات مرتبط با آن
۶۷	بند اول: مفهوم امنیت شغلی و راهکارهای حفظ آن در بین کارگران
۷۳	بند دوم: امنیت شغلی و نظریات مرتبط با آن
۸۰	گفتار دوم: مروری بر مفهوم بیکاری و انواع آن

۸۱	بند اول: مروری بر مفهوم بیکاری و مفاهیم مرتبط با آن
۸۶	بند دوم: مروری بر انواع بیکاری و عوامل ایجاد کننده آن
۹۲	مبحث دوم: امنیت شغلی و جایگاه آن در حقوق کار
۹۳	گفتار اول: مقتضیات امنیت شغلی و جایگاه آن در حقوق ایران
۹۳	بند اول: مروری بر مقتضیات اشتغال و ارتباط آن با امنیت شغلی
۱۰۸	بند دوم: مروری بر جایگاه امنیت شغلی در حقوق ایران
۱۱۳	گفتار دوم: امنیت شغلی کارگران در حیطه حقوق کار بین الملل
۱۱۳	بند اول: مروری بر سازمان بین المللی کار و عملکرد آن
۱۱۶	بند دوم: بررسی امنیت شغلی کارگران در حیطه حقوق کار بین الملل
۱۱۹	بند سوم: مروری بر حقوق کار در برخی کشورها
۱۲۶	فصل سوم
۱۲۶	وضعیت امنیت شغلی در پرتو خصوصی سازی
۱۲۷	مبحث اول: خصوصی سازی و تأثیر آن بر وضعیت اشتغال کارگران در ایران
۱۲۸	گفتار اول: بررسی وضعیت بازار کار در ایران با توجه به مشخصه های نیروی کار در شرکتهای خصوصی و دولتی
۱۲۹	بند اول: مروری بر ویژگی نیروی کار در بخشهای دولتی با توجه به رضایت بازار کار
۱۳۴	بند دوم: مروری بر ویژگی نیروی کار در بخش های خصوصی با توجه به وضعیت بازار کار
۱۴۱	گفتار دوم: مروری بر فرآیند خصوصی سازی و آثار آن بر وضعیت اشتغال کشور
۱۴۱	بند اول: خصوصی سازی و ارتباط آن با اشتغال
۱۴۶	بند دوم: تأثیر خصوصی سازی بر نیروی کار و عملکرد آنها در شرکتهای
۱۵۱	مبحث دوم: راهکارهای صحیح خصوصی سازی در جهت تأمین امنیت شغلی کارگران
۱۵۲	گفتار اول: خصوصی سازی و قوانین مربوط به آن در حقوق کار ایران
۱۵۳	بند اول: مروری بر شکلگیری تشکلهای کارگری و عملکرد آنها در رابطه با خصوصی سازی
۱۵۹	بند دوم: خصوصی سازی و عملکرد آن در حقوق کار ایران
۱۶۶	گفتار دوم: بررسی ایرادات خصوصی سازی در روند واگذاریها و تأثیر آن بر وضعیت امنیت شغلی کارگران
۱۶۷	بنداول: مروری بر چالشهای خصوصی سازی در جریان واگذاریها در ایران

با گسترش روز افزون جوامع بشری و تغییرات ایجاد شده در ساختار و نظام حکومتی جوامع، می‌توان به وضوح مشاهده کرد که مشکلات موجود در جوامع و به تبع آن سازمان‌های موجود در این جوامع روز به روز پیچیده‌تر، وسیع‌تر و متنوع‌تر شده و حل آنها نیازمند تفکری جامع و فراگیر می‌باشد که نه تنها مشکلات موجود در نهادهای اجتماعی را برطرف کند، بلکه پیامدها و مضرات ناشی از این مشکلات را در سازمان‌ها و افراد وابسته به این سازمان‌ها را به طور کامل برطرف کند. از آن‌جا که غلامی در بسیاری از موارد تلاش در جهت حل مشکلات و معضلات فردی، کاری و اجتماعی با این نگرش که بروز مشکل ناشی از عوامل گوناگون می‌باشد، ممکن است خود سبب بروز مشکلات دیگری گردد که تفکر سیستمی و سازمان یافته در این رابطه تلاش می‌کند تا برخوردی اصولی را با پیچیدگی‌های دنیای کنونی داشته و از این طریق راهکار مناسب‌تری برای مواجهه با آن‌ها ارائه نماید.^۱

در این راستا می‌توان فرآیند خصوصی‌سازی و سیاست‌گذاری‌های آن را راه حل مناسبی برای برطرف کردن مشکلات جوامع امروزی دانست که در صورت اجرای صحیح و بدون نقص آن می‌توان به نتایج مثبتی در نظام اقتصادی کشورها چه در سطح داخلی و چه در سطح بین‌المللی دست یافت. البته قابل ذکر است که در فرآیند مذکور برخی از مولفه‌های مهم اجتماعی و اقتصادی در جوامع از جمله اشتغال و امنیت شغلی افراد ممکن است که تحت تأثیر قرار گرفته و دچار تزلزل شود که این امر می‌تواند مشکلاتی را برای افراد جامعه به همراه داشته باشد. همانطور که امامی و همکاران بیان می‌کنند، حق داشتن شغل مناسب و حق کارکردن

یکی از بدیهی و اساسی‌ترین حقوق هر انسانی است، بطوریکه حیات انسان در جامعه با کار عجین شده است و برای کسب درآمد و امرار معاش راهی جز کار کردن وجود ندارد. با توجه به اهمیت اشتغال و جایگاه آن در جوامع، لزوم به استحکام و ثبات در شغل و کار افراد وجود دارد که علاوه بر به رسمیت شناختن حق کار کردن و حق داشتن شغل مناسب برای هر فرد در یک جامعه، شغل و کار وی هم باید از تعرض، مصون باشد.^۲ با توجه به آنچه که بیان شد، می‌توان اذعان داشت که با وجود آنکه خصوصی‌سازی یکی از راهکارهای مطلوب در امر برطرف کردن مشکلات اقتصادی و اجتماعی جوامع امروز می‌باشد، باید مورد توجه سیاست‌گذاران و مسئولین مربوطه در این امر باشد که پیامدهای منفی در امر اشتغال نیروی کار نداشته باشد و تا حد ممکن این پیامد به حداقل ممکن برسد. از این رو در ادامه این نوشتار به بررسی خصوصی‌سازی و تأثیرات آن بر وضعیت اشتغال افراد جامعه و امنیت شغلی آنها، خواهیم پرداخت.

نرخ رشد اقتصادی از مهمترین عوامل تأثیرگذار بر رفاه اجتماعی انسان‌ها به شمار می‌آید. رشد اقتصادی مثبت نه تنها در کشورهای غنی به دستیابی درآمد بالاتر، سود بیشتر اشتغال بالاتر و فرصت‌های کسب و کار بیشتر است، بلکه در کشورهای فقیرتر نیز این رشد اقتصادی می‌تواند آنها را از فقر نجات دهد و موجب دستیابی به افزایش کارایی، بهره‌وری، کاهش کسری بودجه، افزایش اشتغال، بهبود کیفیت کالا و خدمات شده و به عنوان مهمترین عامل در فرآیند کوچک سازی بخش دولتی در اقتصادهای ملی به شمار می‌آید. از این رو، دولت‌ها با نگرشی جدید، در پی انجام اصلاحات ساختاری و مهندسی مجدد اقتصاد کشور خود، سعی

دارند تا با گذر از اقتصاد متمرکز دولتی به اقتصادی که کارکردش بر مبنای سازوکار بازار است و از طریق واگذاری اموری که بخش خصوصی قادر به انجام آنهاست به این بخش وسعت عمل بیشتری داده و خود در مقام ناظر، کنترل کننده و هدایتگر ظاهر شوند و با ایجاد محیطی سالم و بستری مناسب برای فعالیت بنگاه‌های موجود در این بخش، موجبات توسعه همه جانبه کشور خود را فراهم سازند. در این راستا، همانطور که حبیبی و همکاران بیان می‌کنند اجرای برنامه‌های خصوصی‌سازی را می‌توان یکی از سیاست‌های کلیدی برای حل مسائل و مشکلات اقتصادی ترسپوشه‌های در حال توسعه دانست که در بسیاری از کشورها نظیر: برزیل، شیلی، ترکیه، هندوستان، پاکستان، مصر، مراکش و غیره به اجرا در آمده است.^۳ پس، می‌توان بیان کرد که هدف خصوصی‌سازی در کشورهای مختلف با شرایط و ویژگی‌های متفاوت، تقریباً چیزی جز بهبود بخشیدن به اوضاع و شرایط اقتصادی نمی‌تواند باشد که البته در کنار این هدف اصلی، اهداف دیگری نیز می‌توانند وجود داشته باشند که شامل: کاهش اندازه بخش دولتی و کاهش بار مالی دولت، افزایش بهره‌وری و حمایت ملی، دستیابی دولت به منابع مالی بخش خصوصی، تشویق رقابت، صرفه جویی در هزینه‌های دولت، حرکات زدایی و اصلاح قوانین و ایجاد انگیزه در کارکنان شرکت‌ها می‌باشد.^۴

از سوی دیگر، در جوامع مختلف کار به عنوان شغل افراد و وسیله درآمد آنان به شمار می‌رود و در رابطه میان دولت و مستخدمین و همچنین میان کارگران و کارفرمایان در بخش خصوصی معنا پیدا می‌کند. عده‌ای با دارا بودن ابزار تولید و سرمایه از تفوق مادی برخوردار

^۳ حبیبی، علی؛ خوشنوبر، حسن (۱۳۷۵) "ارزیابی عملکرد سیاست خصوصی سازی شرکتهای دولتی در ایران (۱۳۶۸-۱۳۷۴)". مجله برنامه و بودجه،

شماره ۷ ص ۴۳

^۴ باقری، محمود (۱۳۹۰) "نقش حقوق شرکت‌ها و بازار بورس در موفقیت خصوصی سازی"، چاپ ۱، تهران: انتشارات مرکز پژوهش‌های مجلس

شورای اسلامی ص ۲۰

بوده و می‌توانند شرایط خود را به دیگران تحمیل کنند و از تعهدات خویش به آسانی شانه خالی کنند. در مقابل گروهی عظیم که بقای خود و سایر افراد وابسته به آنان و نیروی کارشان می‌باشند، در وضع نامساعد قرار گرفته و نمی‌توانند در سطح برابر با گروه اول قرار گیرند و لذا در معرض تضييع و استثمار قرار می‌گیرند. در این راستا، خصوصی‌سازی و سیاست‌گذاری‌های آن نه تنها می‌توانند به عنوان یکی از ابزارهای مهم دولتها برای اجرای برنامه‌های اقتصادی و اجتماعی آنها به شمار آیند، بلکه ممکن است علیرغم استفاده گسترده دولتها از برنامه خصوصی‌سازی، دستاوردهای بسیار متفاوتی را در پی داشته باشند که نتایج و پیامدهای منفی را به دنبال داشته‌اند.^۵ استناد به این امر یکی از پیامدهای منفی حاصل از خصوصی‌سازی را می‌توان ناامنی در وضعیت شغلی نیروی کار و در نتیجه تضعیف امنیت شغلی آنان دانست که باید تدابیری پیش‌بینی شود تا امنیت شغلی افراد ذینفع تأمین گردد و در نتیجه نسبت به از دست دادن موقعیت شغلی خود هراسی نداشته باشند. از این رو مسئله اصلی در این تحقیق که ضرورت بحث و بررسی در حیطه خصوصی‌سازی و سیاست‌گذاری‌های آن را می‌طلبد، مسئله امنیت شغلی نیروی کار در جوامع در حال توسعه به ویژه ایران و تأثیر خصوصی‌سازی و سیاست‌گذاری‌های آن بر این امر می‌باشد. در تحقیق حاضر محقق به آن است که به بررسی و تبیین مسئله مذکور پرداخته و برنامه‌های خصوصی‌سازی در کشور ایران را در ارتباط با قانون کار و قوانین مربوط به آن در چارچوب اشتغال کارگران و کارکنان در شرکت‌های خصوصی را پس از اجرای برنامه‌های خصوصی‌سازی مورد بررسی و تبیین قرار دهد. از این رو، در تحقیق حاضر به این سوال پاسخ داده می‌شود که آیا اجرای برنامه‌های خصوصی‌سازی بر وضعیت امنیت شغلی نیروی کار در ایران موثر است؟

۵. پاکدامن، رضا (۱۳۸۸) "رویکردهای اجرایی و مابای قانونی خصوصی‌سازی"، چاپ ۱، تهران: انتشارات مرکز آموزش و تحقیقات صنعتی ایران، ص ۹.